

typu dostosowaniem. Niemniej aż 56% kursów w ciągu doby w Bydgoszczy i 47% w Toruniu obsługiwanych jest przez tramwaje niskopodłogowe.

13. Badanie stanu rozwoju usług publicznych²⁶, które dotyczyło także analizy zadań ukierunkowanych dla seniorów wykazało, że aktualny stan rozwoju usług dla ludności starszej należy ocenić niekorzystnie. Szczególnie duże utrudnienia w dostępności do usług dla osób starszych występują na obszarach wiejskich. Stan zagospodarowania w infrastrukturę istotną dla tej grupy pokoleniowej na obszarze województwa, poza 5 największymi miastami, należy uznać, na tle pozostałych grup pokoleniowych, za bardzo słaby. Zdecydowana większość ludności starszej zamieszkuje miejscowości, w których brak jakiegokolwiek infrastruktury istotnej dla zachowania ich zdrowia i aktywnego uczestnictwa w życiu lokalnych społeczności. Brak infrastruktury zdecydowanie zwiększa ryzyko wykluczenia społecznego tej grupy. Samorządy nie tylko nie są przygotowane do znacznego wzrostu zapotrzebowania na tego rodzaju usługi związane z prognozowanym zwiększaniem się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, ale nie są też w stanie zapewnić już obecnie satysfakcjonującego poziomu obsługi osób starszych. Mimo stałego rozwoju w tych dziedzinach potrzeby nadal przewyższają obecne możliwości zapewnienia usług dla osób starszych. Uwzględniając nawet pozytywne działania i wdrażanie rozwiązań innowacyjnych w sektorze usług opiekuńczych i wspierających osoby w podeszłym wieku (m. in. system teleopieki), zasięg oraz liczba osób objętych wsparciem jest nadal niewystarczająca do istniejących potrzeb. W szczególności wskazuje się na braki w zakresie usług opiekuńczych.

Wyzwanie 3. Rozwój gospodarczy

Województwo kujawsko-pomorskie cechuje się trwale słabszym rozwojem przedsiębiorczości, niż przeciętnie w Polsce oraz na tle pozostałych regionów. Problem obserwuje się na wielu płaszczyznach – niższe wartości notuje ogólny wskaźnik przedsiębiorczości, potwierdzają go wskaźniki odnoszące się do struktur wielkościowych (zarówno mikro i małe przedsiębiorstwa, jak i przedsiębiorstwa duże), wskaźniki odnoszące się do struktur branżowych (gorszy rozwój większości rodzajów działalności gospodarczych), wskaźniki odnoszące się do ujęcia terytorialnego (zarówno obszary wiejskie na tle przeciętnych dla obszarów wiejskich, jak i ośrodki stołeczne województwa na tle innych siedzib województw). W kujawsko-pomorskim niższa jest aktywność gospodarcza osób fizycznych, jak też słabsza jest dynamika rozwoju podmiotów gospodarczych w okresie wieloletnim. Deficyt stanu rozwoju, rozumiany jako różnica między stanem notowanym w województwie, a stanem przeciętnym w kraju (albo stanem wykazywanym przez liderów), jest w różnych aspektach przedsiębiorczości zróżnicowany, niemniej w niektórych – dosyć znaczący. Jednocześnie w województwie obserwuje się przesłanki, które stanowią potencjał rozwoju przedsiębiorczości (np. niewykorzystany potencjał przetwórstwa rolno-spożywczego, znaczący niedorozwój usług specyficznych dla dużych ośrodków miejskich w Bydgoszczy i Toruniu, nowe szanse rozwoju wynikające z poprawy dostępności województwa), więc obecny stan rozwoju nie może zostać uznany za niemożliwy do poprawy. Głównymi konsekwencjami gorszego rozwoju przedsiębiorczości są: ogólnie niższy potencjał i konkurencyjność gospodarki, mniejsza liczba miejsc pracy, niższe dochody samorządów z tytułu podatków powiązanych z rozwojem przedsiębiorczości. Należy pamiętać, że rozwój przedsiębiorczości jest współzależny z poziomem rozwoju społecznego – przy czym o ile niższy stan rozwoju społecznego skutkuje barierami w rozwoju przedsiębiorczości w tych jego aspektach, które są zależne od jakości kapitału ludzkiego, to niski stan przedsiębiorczości wpływa przede wszystkim na warunki ekonomiczne funkcjonowania ludności. Istotą wyzwania jest więc szeroko rozumiane zwiększenie stanu rozwoju przedsiębiorczości, przejawiające się przede wszystkim w poprawie wskaźników charakteryzujących różne jej aspekty.

1. Miernikami często stosowanymi w statystyce publicznej do oceny stanu rozwoju gospodarczego jest wielkość produktu krajowego brutto i produkcji sprzedanej przemysłu. Pod względem wielkości produktu krajowego brutto ogółem kujawsko-pomorskie lokuje się na niezmiennej 8 pozycji wśród województw, wypracowując 4,4% krajowej wartości całkowitej. Nieco gorzej przedstawia się wielkość wskaźnika PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa; wartość ta w 2016 roku wyniosła 39,5 tys. zł (10 lokata), przy średniej krajowej 48,4 tys. zł. W analizowanym okresie wszystkie województwa zanotowały wzrost wartości PKB przeliczonego na 1 mieszkańca. Wartość średnia wzrostu dla Polski wyniosła 129%, a kujawsko-pomorskie zanotowało wzrost poniżej wartości średniej, lokując się w grupie słabszych województw (127%, 9 lokata).

²⁶ Na podstawie opracowania Ocena stanu przygotowania infrastruktury społecznej województwa kujawsko-pomorskiego dla potrzeb wszystkich pokoleń, ze szczególnym uwzględnieniem usług kierowanych do osób starszych – Etap I i Etap II wykonanego przez KPBPIR we Włocławku, oddział w Bydgoszczy w latach 2016-2018